

Woord voor de viering 50 jaar *Nostra aetate* – 15 januari 2015

Sjoel Liberaal Joodse Gemeente te Rotterdam

Namens de Nederlandse Bisschoppenconferentie wil ik allereerst mijn vreugde uitspreken dat wij vandaag hier met elkaar zijn. Met dit samenzijn laten we zien dat wij als gelovige mensen – Joden, christenen en moslims – er ons samen voor willen blijven inzetten om van Gods ene wereld meer en meer een plaats van vrede en eenheid te maken. Dat is de hoop die we samen blijven uitdragen, ook na de verschrikkelijke gebeurtenissen in Parijs van vorige week.

Er is, ondanks alles, veel om dankbaar voor te zijn. Voor de gastvrijheid van de Joodse gemeente alhier, voor de aanwezigheid van burgemeester Aboutaleb, voor de grote belangstelling voor deze bijeenkomst. Maar ook voor de aanleiding voor deze bijeenkomst: de 50^e verjaardag van *Nostra aetate*, de verklaring van het Tweede Vaticaans Concilie over de verhouding van de Kerk ten opzichte van niet-christelijke godsdiensten. Deze verklaring heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de groei van onderling vertrouwen tussen religies en aan de interreligieuze dialoog, wereldwijd en plaatselijk.

Nostra aetate stelt dat het de opdracht van de Kerk is “om de eenheid en de liefde tussen de mensen en de volkeren te bevorderen.” Uitgangspunt hierbij vormt datgene wat wij als mensen gemeen hebben en wat ons verbindt. Wij vormen immers één gemeenschap en alle mensen hebben één oorsprong en één doel: God.

Nostra aetate is vooral bekend geworden om haar paragraaf 4, waar gesproken wordt over de Joodse godsdienst. Dat is ook de paragraaf die vanmiddag centraal staat. Maar *Nostra aetate* is breder. In paragraaf 3 spreekt de Verklaring met waardering over de moslims die de ene God aanbidden en spoort de katholieke gelovigen aan om zich “ernstig toe te leggen op wederzijds begrip” en het belang van alle mensen gezamenlijk - sociale rechtvaardigheid, de zedelijke goederen, vrede en vrijheid - te verdedigen en te bevorderen. *Nostra aetate* heeft dus niet alleen veel betekend voor de dialoog met het Jodendom, ze heeft ook de aanzet gegeven tot de bevordering van de interreligieuze dialoog in bredere zin.

Met *Nostra aetate* werd afstand genomen van ideeën die eeuwenlang de houding van christenen tegenover de Joden bepaald hebben, en waar Joden zwaar onder te lijden hebben gehad. De dood van Christus is ‘de Joden’ niet aan te rekenen, en als christenen moeten we het antisemitisme bestrijden. Met *Nostra aetate* erkent de Kerk dat haar geloof begonnen is bij Abraham, bij Mozes en de profeten; dat onze Heer Jezus Christus voortkomt uit het Joodse volk en dat de joden God steeds bijzonder dierbaar blijven. Vanwege het grote gemeenschappelijk geestelijk erfgoed van christenen en joden wil het Tweede Vaticaans Concilie “de wederzijdse kennis en waardering van beiden ondersteunen en aanbevelen.” Daarom zullen vanmiddag psalmen klinken, in de oorspronkelijke taal, het Hebreeuws, en zoals katholieken ze zingen: in het Latijn en het Nederlands.

Deze bijeenkomst markeert niet de verjaardag van *Nostra aetate*; de verklaring werd afgekondigd op 28 oktober 1965. Dat wij hier vandaag bijeen zijn, is vanwege de jaarlijkse *'Dag van het Jodendom'* die o.a. de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland op of rond 17 januari viert. Dat doen wij als Nederlandse katholieken sinds 2008, in het besef dat de Joodse godsdienst voor christenen van wezenlijke en blijvende betekenis is, dat wij onszelf alleen maar kunnen verstaan in relatie tot het Jodendom.

De Nederlandse bisschoppen hebben met het instellen van deze dag en met hun drie brieven over onze relatie met het Jodendom willen bijdragen aan de toenadering tussen Joden en christenen in Nederland. Tegelijkertijd realiseren we ons dat er nog veel te doen is. *"Vooroordelen en vormen van antisemitisme steken telkens weer de kop op in onze samenleving. Dit vraagt om waakzaamheid en beslistheid."* Dit schreven de bisschoppen in 1995, en deze woorden hebben helaas nog niet aan actualiteit ingeboet.

Vooroordelen nemen af als wij elkaar ontmoeten, elkaar beter leren kennen, elkaar gaan waarderen. Als er vertrouwen groeit en vriendschap. Paus Johannes XXIII is ons daarin voorgegaan en ook de pausen na hem, in het bijzonder Johannes Paulus II. Graag breng ik ook in herinnering dat onze huidige paus Franciscus vorig jaar een Joodse en een islamitische vriend meenam tijdens zijn reis naar het H. Land: rabbijn Skorka en imam Aboud, beiden oude vrienden uit Buenos Aires.

Dialogo is op de eerste plaats het aangaan van persoonlijke banden, van vriendschappen, zonder onderlinge verschillen te verdoezelen en de blijvende opdracht om het eigen geloof te leven en ervan te getuigen te verdoezelen. Zo met elkaar omgaan is een gehoor gegeven aan *"de liefdevolle uitnodiging van de levende God om al Zijn schepselen tot hun recht te laten komen."* (*Brief 'Levend met één zelfde hoop' van de Nederlandse bisschoppen uit 1999*)

Tot besluit van mijn woord nog een persoonlijke ervaring. Als jongen van 12 jaar hielp ik mijn vader in zijn winkel in Amsterdam. Ik ontmoette er een Joodse dame. Zij vertelde mij: *"Toen ik kind was, was het hier oorlog. En jij hebt op school geleerd wat er toen gebeurd is met de Joden. Ons gezin werd afgevoerd naar een concentratiekamp. Ik ben de enige die het heeft overleefd. Alles hebben ze van mij afgenomen, alles! Maar wat ze niet van mij konden afnemen was wat ik geleerd had."*

"Wat ik geleerd had" ... dat was haar redding. Leren is het kenmerk bij uitstek van de Joodse traditie, in het bijzonder van de Tora. Dat deze bijeenkomst en de komende jaren ons allen met elkaar meer en meer leerling van onze ene God mag doen zijn, indachtig het visioen van de profeet Jesaja:

“Eens zal de dag komen dat de berg met de tempel van de Heer rotsvast zal staan, verheven boven de heuvels, hoger dan alle bergen. Alle volken zullen daar samenstromen, machtige naties zullen zeggen: Laten we optrekken naar de berg van de Heer, naar de tempel van Jakobs God. Hij zal ons onderrichten, ons de weg wijzen, en wij zullen zijn paden bewandelen. (Jes. 2, 2-3)

+ Herman W. Woorts,

Bisschop-referent voor Kerk en Jodendom